

Dag van kasteel. Kastelen zijn een geliefde plek voor jong en oud.

Nederlandse Kastelenstichting

Kennis- en opleidings- centrum bij uitstek

Al 70 jaar zet de NKS zich in voor onderzoek naar en kennisverspreiding van kastelen en buitenplaatsen. De begeleiding en de opleiding van een nieuwe generatie onderzoekers en de uitbreiding van samenwerkingsverbanden met andere kennisinstellingen, staan hoog in het vaandel. Een nieuwe koers is ingezet.

Special

De Nederlandse Kastelenstichting (NKS) is op 28 november 1945 opgericht. Het programma van de jubileumbijeenkomst, precies 70 jaar later, spreekt boekdelen als het gaat om waar de stichting nu staat. Directeur Heidi van Limburg Stirum heette de bezoekers welkom met een terugblik op de periode rond de oprichting. Gedurende de oorlog hadden kastelen en buitenplaatsen veel te lijden gehad. Maar tijden veranderen en de NKS beweegt mee. Zo bleek uit de terug- en vooruitblik van wetenschappelijk medewerker Fred Vogelzang. Professor Marlite Halbertsma sprak over 'Erfgoedkennis, erfgoedverhalen, erfgoedinformatie', want erfgoed staat in de belangstelling en iedereen praat mee. Daarom is het van belang om deze drie van elkaar te scheiden. Dat geldt ook voor de hoeveelheid materiaal die voor handen is op het wereldwijde web, zo bleek uit de bijdrage van Martijn van der Kaaij, 'De waarde en waarheid van digitale toegankelijkheid'. Met het oog op de toekomst wil de NKS ook haar digitale aanwezigheid op het internet verstevigen. Aan het eind van de bijeenkomst werd een

publiekversie gepresenteerd van het proefschrift over Woontorens van Taco Hermans, wetenschappelijk adviseur van de NKS. Want het overbrengen van wetenschappelijke kennis op een groot publiek staat hoog op de agenda van de stichting, die niet voor niets 'Kenniscentrum voor Kasteel en Buitenplaats' aan haar naam toevoegde. Velen kennen de NKS van studiemiddagen en excursies die georganiseerd worden voor de grote groep wetenschappers en liefhebbers van kastelen en buitenplaatsen. En nog eens tienduizenden bezoeken een kasteel of buitenplaats op de eveneens door de NKS georganiseerde Dag van het Kasteel. Maar wat is de NKS nou eigenlijk? Het werk van de vier parttime medewerkers en een grote groep vrijwilligers speelt zich voornamelijk af achter de schermen.

Kenniscentrum

Al sinds de oprichting is de NKS een kenniscentrum. Tegenwoordig is, in de grote brei van informatie die beschikbaar is, de vindbaarheid van wetenschappelijke kennis van toenemend belang. Een groot deel van de kantoormuimte van de NKS bestaat uit een van de grootste bibliotheken op het gebied van kastelen en buitenplaatsen, documentatiemateriaal, een beeldbank en een archief. De basis van deze verzameling is de nalatenschap van boeken, foto's en het archief van de eerste hoogleraar kasteelkunde professor Renaud en de privéverzameling van oud-directeur Phons Schellaert. De collectie is in de loop der jaren aangevuld met vele schenkingen, nieuwe wetenschappelijke publicaties en een schat aan beeldmateriaal. Ode aan de vrijwilligers die zorgvuldig deze vaak niet gedocumenteerde papiermassa en afbeeldingen hebben ontsloten. En ook de digitalisering van de inmiddels ruim zeventigduizend foto's vordert gestaag. Daarnaast wordt sinds de jaren negentig bij de NKS gewerkt aan het Kastelenlexicon, een nog altijd groeiende online database met informatie over meer dan vijftienduizend bestaande en verdwenen kastelen in Nederland. Deze collectie maakt de NKS nog altijd het kenniscentrum bij uitstek.

Directeur Heidi van Limburg Stirum tijdens de Jubileumbijeenkomst 28 november 2015, de 70ste verjaardag van de NKS.

Nieuwe generatie

Bij NKS werken twee parttime wetenschappelijk medewerkers, Ben Olde Meierink en Fred Vogelzang, die gerekend mogen worden tot de grootste kenners op het gebied van kastelen en buitenplaatsen in Nederland. Zij zijn niet alleen onderzoekers, maar hebben ook een grote bevoegdheid om hun enorme kennis over te dragen; ten eerste aan universitaire studenten. Waar kom je tegenwoordig als student nog binnen op een plek waar je het hele wetenschappelijke proces van het scherpstellen van je onderwerpkeuze tot en met de publicatie kunt doorlopen?

Bij de NKS wordt je ontvangen door echte kenners, die op de eerste dag de bibliotheek voor je doorspitten en je verbijsterd achterlaten met een grote stapel boeken. Hier leer je onderzoek doen! Je begeeft je in het wetenschappelijke hol van de leeuw, je mag deelnemen aan excursies, congressen en gebruik maken van het enorme netwerk van de NKS, waardoor vrijwel alle kasteeldeuren voor je openstaan. Je ontmoet er medestudenten van andere vakgroepen en universiteiten. Sociaal geografen, kunsthistorici en bouwhistorici, maar ook studenten uit Wageningen weten voor hun bachelor- of masterscriptie hun weg naar Wijk bij Duurstede te vinden. De begeleiders staan altijd voor je klaar, maar daar moet natuurlijk wel wat tegenover staan. Iedere student presenteert zijn of haar onderzoek tijdens een

De nieuwe generatie deskundigen. Studente in de bibliotheek van de NKS in Wijk bij Duurstede.

studiemiddag, publiceert het op de website en schrijft een artikel in 'Kasteel & Buitenplaats', het tijdschrift van de NKS dat ieder kwartaal uitkomt. Maar het allerbelangrijkste is: Zo wordt een nieuwe generatie opgeleid, waardoor je de toekomst veiligstelt. In de roerige tijden van universiteiten, waarbij vakgroepen komen en gaan, blijft de NKS een stabiele factor op het onderwijsgebied van kastelen en buitenplaatsen.

Samenwerken

Samenwerking, een van de steunpilaren van de nieuwe koers van de NKS, geldt ook voor de relatie met de universiteiten. Gezamenlijk wordt gewerkt aan het opstellen van een vijfjarenplan om studenten meer gericht te kunnen inzetten. Wat zijn de actuele onder-

Medewerkers en vrijwilligers van de NKS.

Geschiedenis van de NKS

Voor het beheer van de vele landgoederen met kastelen en buitenplaatsen, die in 1945 na de Duitse capitulatie in handen van de overheid kwamen, werd in 1945 het Nederlands Beheersinstituut (NBI) opgericht. Beheer van erfgoed was een vak apart en daarom werd enkele maanden later een adviescommissie ingesteld: De Nederlandse Kastelenstichting (NKS). Drie jaar later, in 1948, heeft de NKS haar werkterrein verlegd van het ondersteunen van eigenaren bij het beheer naar bewustmaking van een breder publiek. In 1980 nam de stichting het initiatief om een leerstoel kastelenkunde in te stellen. Jaap Renaud, autodidact archeoloog en bouwhistoricus, was de eerste hoogleraar. Enkele jaren later werd hij opgevolgd door de stadsarcheoloog van Den Bosch, Hans Janssen. De NKS heeft zich ontwikkeld tot het belangrijkste onafhankelijke kennisinstituut op het gebied van kastelen, buitenplaatsen en hun historische omgeving.

werpen die van invloed zijn op de cultuurhistorische waarde van onze kastelen en buitenplaatsen? Vier belangrijke thema's staan inmiddels op de agenda.

Op het *International Planning History Society* (IPHS) congres in Delft heeft de NKS afgelopen zomer aandacht gevraagd voor 'De bedreiging van buitenplaatsen door verstedelijking'. Volgend jaar zal in samenwerking met de TU Delft een extra Engelstalige editie van *Kasteel & Buitenplaats* worden uitgebracht over dit onderwerp. Hierin zal de noodkreet over die dreiging worden onderbouwd. Met deze editie onder de arm gaat de NKS op zoek naar financiering voor vervolgonderzoek.

Een ander onderwerp is 'Het verdwijnen van het onderhuis'. Aan aandacht voor de *belle etage* van kastelen is geen gebrek, maar het kasteel als mini-bedrijf met veel personeel, dreigt verloren te gaan. Ook staan 'Het spanningsveld tussen toerisme en erfgoed' en 'Het hergebruik van kastelen en buitenplaatsen' op de onderzoeksagenda. Over dit laatste onderwerp is al een eerste grote stap gezet. Op het afsluitend symposium op 3 december is op de Arnhemse buitenplaats Museum Bronbeek de publicatie *Nieuwe functies voor kastelen en buitenplaatsen. Een eeuw herbestem-*

ming gepresenteerd. Het boek bevat een synthese van verschillende onderzoeken die door studenten onder begeleiding van de NKS zijn verricht.

Kennis en wetenschap

Niet alleen kennis opdoen, maar ook het verspreiden van kennis is een belangrijke doelstelling van de NKS. Behalve aandacht voor de wereld van de wetenschap, richt de stichting zich ook op de (bijzonder) geïnteresseerde leek. Op de jaarlijks terugkerende Dag van het Kasteel krijgen alle geïnteresseerden de gelegenheid kastelen en buitenplaatsen te bezoeken.

De lijst van wetenschappelijke publicaties in boeken en tijdschriften waarbij de NKS betrokken is, is lang, heel lang. Een belangrijke bron, waar nieuw onderzoek het licht ziet, is het voornoemde tijdschrift *Kasteel & Buitenplaats*. Naast artikelen over de nieuwste onderzoeken - niet alleen van studenten, maar ook van vele kenners uit het veld - worden de nieuwste publicaties besproken. Daarnaast verschijnen boeken, worden onderzoeksrapporten op de website geplaatst en lezingen gegeven op studiedagen en congressen in binnen- en buitenland. Zo is de NKS altijd vertegenwoordigd op het tweejaarlijks congres Chateau

Ben Olde Meierink op het dak van kasteel Amerongen bij de viering van 70 Jaar NKS.

Gaillard, het kastelencongres voor onderzoekers uit heel Europa. Deze organisatie is voornamelijk gericht op middeleeuwse kastelen. Sinds kort is NKS betrokken bij ENCOUNTER (*European Network for Country House and Estate Research*), een nieuw samenwerkingsverband met de Scandinavische landen en in het bijzonder Denemarken op het gebied van buitenplaatsen.

Donateurs

Nederland kent een grote groep geïnteresseerden in kastelen en buitenplaatsen, die financieel een steentje bij wil dragen. Ieder jaar ondersteunen bijna achthonderd donateurs de stichting met een bijdrage van vijfendertig euro. Daar staat veel tegenover. Vier keer per jaar krijgen zij het blad *Kasteel & Buitenplaats*, is men welkom op studiemiddagen. Bovendien kunnen donateurs zich als eerste inschrijven voor vier tot zes excursies per jaar, die worden georganiseerd door twee enthousiaste vrijwilligers. Kastelen en landhuizen die vaak voor het publiek gesloten blijven, worden voor deze liefhebbers opengesteld. De gasten worden vaak door de huiseigenaren zelf ontvangen

en krijgen een privé rondleiding. Ook hier gaan samenwerking met de eigenaren en kennisoverdracht van de betreffende huizen hand in hand.

Dag van het Kasteel

In 2005 mobiliseerde de NKS de gehele erfgoedwereld voor 'Het jaar van het Kasteel'. Door deze extra aandacht bleek de belangstelling zo groot, dat dit niet zonder vervolg mocht blijven. Sinds 2008 organiseert de NKS jaarlijks de landelijke Dag van het Kasteel. Inmiddels zijn we bijna tien jaar verder en openen ruim honderd kastelen en buitenplaatsen op Tweede Pinksterdag de deuren om meer dan 70.000 bezoekers te ontvangen. Voor de organisatie is een parttime medewerker aangesteld. Omdat het onmogelijk is iedereen persoonlijk te ondersteunen, worden jaarlijks twee provincies aangewezen als aandachtsgebied. Hier wordt samenwerking gezocht met andere erfgoedorganisaties en inhoudelijke verdieping aangeboden.

Nog altijd groeit de belangstelling onder de landgoedeigenaren in binnen- en buitenland. Het succes van de Dag van het Kasteel is dit jaar beloond met een substantiële subsidie gedurende vier jaar van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

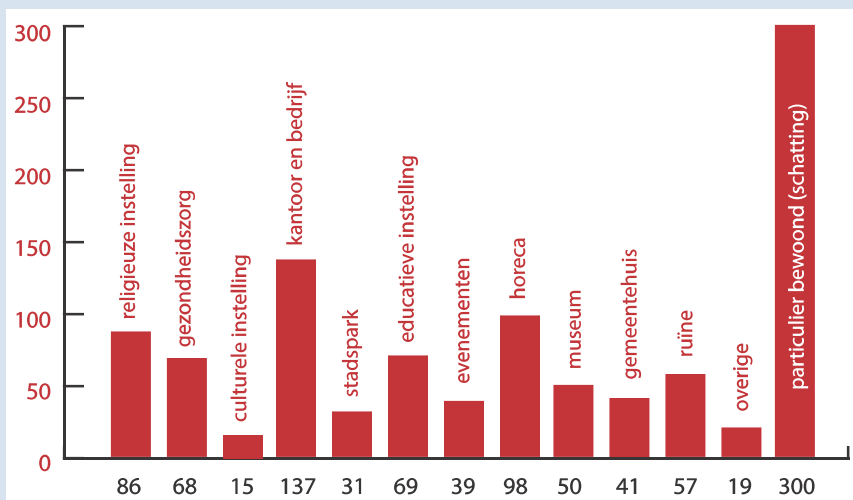
Voor Jong en Oud

Iedereen heeft wel iets met kastelen en buitenplaatsen: het zijn markante locaties, ze roepen sprookjesachtige herinneringen op en maken onderdeel uit van de diepgevoerde geschiedenis van een plaats. De gemiddelde kasteelbezoeker is wat ouder en wat jonger, want vaak zijn het de grootouders die hun kleinkinderen meenemen voor een eerste bezoek. Voor de tussenliggende generaties zijn het geliefde trouw- en feestlocaties, wandelgebieden en mijmerplekken. Rond deze bijzondere plaatsen hangen altijd veel verhalen.

De NKS, kenniscentrum voor Kasteel en Buitenplaats, zet zich in om de wetenschappelijke kennis te verspreiden voor een zo breed mogelijk publiek. Er wordt daarbij nauw samengewerkt met andere erfgoedpartners, zoals Heemschut. Zij doet dat omdat ze er van overtuigd is dat deze kennis het leven verrijkt, de beleving van dit bijzondere erfgoed verdiept en het maatschappelijk draagvlak versterkt. Want kastelen en buitenplaatsen zijn het waard te behouden! ■

NKS, kenniscentrum voor kasteel en buitenplaats: www.kastelen.nl

Coosje Berkelbach is Freelance architectuurhistoricus

Functies van de ruim 1000 kastelen en buitenplaatsen in Nederland